

STATUT ZHR

**uchwalony przez I Walny Zjazd
w dniach 1 - 2 kwietnia 1989 r.**

zmieniony uchwałami:

*II Walnego Zjazdu w dniach
30 listopada - 1 grudnia 1990 r.*

*Nadzwyczajnego Walnego Zjazdu w dniu
3 października 1992 r.*

*IV Walnego Zjazdu w dniach
24 - 26 lutego 1995 r.*

*VI Walnego Zjazdu w dniu
17 października 1999 r.*

*VII Zjazdu ZHR w dniu
24 listopada 2001 r.*

*VIII Zjazdu ZHR w dniu
27 marca 2004 r.*

*IX Zjazdu ZHR w dniu
23 kwietnia 2006 r.*

*X Zjazdu ZHR w dniu
12 kwietnia 2008 r.*

*XI Zjazdu ZHR w dniu
24 kwietnia 2010 r.*

*XII Zjazdu ZHR w dniu
21 kwietnia 2012 r.*

*Nadzwyczajnego Zjazdu w dniu
8 września 2012 r.*

*XIV Zjazdu ZHR w dniu
5 kwietnia 2014 r.*

*XV Zjazdu ZHR w dniu
2 kwietnia 2016 r.*

Rozdział I

Nazwa, teren działania, siedziba

§ 1

Związek Harcerstwa Rzeczypospolitej, w skrócie ZHR, zwany dalej Związkiem, jest stowarzyszeniem zarejestrowanym i posiada osobowość prawną.

§ 2

1. 58 Związek prowadzi działalność na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej oraz poza granicami kraju, w zakresie zadań określonych w § 6 ust. 9, jeżeli nie narusza to zobowiązań wynikających z umów międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną.
2. 38 Siedzibą Związku jest miasto stołeczne Warszawa.

§ 3¹

Związek może tworzyć terenowe jednostki organizacyjne na zasadach określonych Statutem.

Rozdział II

Charakter, cele i środki działania

§ 4¹

1. Związek jest organizacją ideowo-wychowawczą skupiającą dzieci, młodzież i dorosłych.
2. Związek pracuje metodą harcerską.
3. 101 109 Ideały wychowawcze Związku określa Przyrzeczenie i Prawo Harcerskie oraz Obietnica i Prawo Zuchowe.

Przyrzeczenie Harcerskie

Mam szczerą wolę całym życiem pełnić służbę Bogu i Polsce, nieść chętną pomoc bliźnim i być posłusznym Prawu Harcerskiemu.

Prawo Harcerskie

1. Harcerz służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki.
2. Na słowie harcerza polegaj jak na Zawiszy.
3. Harcerz jest pożyteczny i niesie pomoc bliźnim.
4. Harcerz w każdym widzi bliźniego, a za brata uważa każdego innego harcerza.
5. Harcerz postępuje po rycersku.
6. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.
7. Harcerz jest karny i posłuszny rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
8. Harcerz jest zawsze pogodny.
9. Harcerz jest oszczędny i ofiarny.
10. Harcerz jest czysty w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych.

1. Harcerka służy Bogu i Polsce i sumiennie spełnia swoje obowiązki.
2. Na słowie harcerki polegaj jak na Zawiszy.
3. Harcerka jest pożyteczna i niesie pomoc bliźnim.
4. Harcerka w każdym widzi bliźniego, a za siostrę uważa każdą inną harcerkę.
5. Harcerka postępuje po rycersku.
6. Harcerka miłuje przyrodę i stara się ją poznać.
7. Harcerka jest karna i posłuszna rodzicom i wszystkim swoim przełożonym.
8. Harcerka jest zawsze pogodna.
9. Harcerka jest oszczędna i ofiarna.
10. Harcerka jest czysta w myśli, mowie i uczynkach, nie pali tytoniu i nie pije napojów alkoholowych.

Obietnica Zuchowa

Obiecuję być dobrym zuchem/dobrą zuchenką i zawsze przestrzegać Prawa Zuchowego.

Prawo Zuchowe

1. Zuch kocha Boga i Polskę.
2. Zuch jest dzielny.

1. Zuchenka kocha Boga i Polskę.
2. Zuchenka jest dzielna.

3. *Zuch mówi prawdę.*
4. *Zuch pamięta o swoich obowiązkach.*
5. *Wszystkim z zuchem jest dobrze.*
6. *Zuch stara się być coraz lepszy.*

3. *Zuchenka mówi prawdę.*
4. *Zuchenka pamięta o swoich obowiązkach.*
5. *Wszystkim z zuchenką jest dobrze.*
6. *Zuchenka stara się być coraz lepsza.”*

4. 39 Związek wychowuje w oparciu o wartości chrześcijańskie. Jest organizacją otwartą dla wszystkich osób poszukujących wiary, których postawa osobista jest inspirowana Prawem i Przyrzeczeniem Harcerskim, przy czym instruktorki i instruktorzy są chrześcijanami.
5. 83, 110 Związek kontynuuje i rozwija tradycje polskiego skautingu i harcerstwa - w związku z tym używa tradycyjnego hymnu harcerskiego oraz odznak i symboliki harcerskiej, w tym: Znaczka Zuchowego, Krzyża Harcerskiego oraz lilijki, których treść, melodię oraz wzory graficzne określają odpowiednio załączniki nr 1, 2, 3 i 4 do Statutu.
6. Związek jest niezależny organizacyjnie i ideowo od jakiejkolwiek partii politycznej.
7. Związek opiera swoją działalność wychowawczą na społecznej pracy członków.
8. Związek może należeć do międzynarodowych organizacji skautowych.

§ 5 ¹

Celem Związku jest:

1. wychowanie człowieka metodą harcerską:
  - w myśl Przyrzeczenia i Prawa Harcerskiego,
  - do świadomej postawy obywatelskiej w poczuciu współodpowiedzialności za losy własnej rodziny, narodu i państwa polskiego,
2. upowszechnianie w społeczeństwie ideałów harcerskich.

§ 6 ¹

Związek realizuje swoje cele przez:

1. prowadzenie indywidualnej i zbiorowej pracy wychowawczej wśród swoich członków metodą harcerską, charakteryzującą się następującymi elementami:
  - a) 111 dobrowolnym zobowiązaniem poprzez Obietnicę Zuchową i Przyrzeczenie Harcerskie oraz Prawo Zuchowe i Prawo Harcerskie,
  - b) samodoskonaleniem poprzez stopnie i sprawności,
  - c) wychowaniem pośrednim - przez działanie: zabawę, grę, służbę,
  - d) współdziałaniem i współpracą pomiędzy dorosłymi a dziećmi i młodzieżą oraz przykładem osobistym,
  - e) pracą w zespołach (systemem zastępowym),
  - f) tworzeniem wspólnot, integracją poprzez tradycję i symbolikę,
2. organizowanie członków Związku w jednostkach organizacyjnych na zasadach określonych w Statucie,
3. kształcenie członków Związku,
4. 40 organizowanie działań społecznych obejmujących w szczególności:
  - a) podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości oraz rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej,
  - b) służbę na rzecz bliźnich, w tym działania na rzecz osób niepełnosprawnych oraz zadania w zakresie ratownictwa i ochrony ludności,
  - c) zadania w zakresie nauki, edukacji i oświaty, w tym tworzenie i utrzymywanie placówek szkoleniowych i wychowawczych,
  - d) 71 turystykę, krajoznawstwo oraz organizację wypoczynku dzieci i młodzieży,
  - e) zadania w zakresie ochrony przyrody i ekologii,
5. publiczne wypowiedanie opinii o żywotnych sprawach społecznych, szczególnie dotyczących wychowania,
6. 2 prowadzenie działalności informacyjnej, wydawniczej i gospodarczej,
7. tworzenie placówek wychowawczych i szkoleniowych,
8. rozwijanie kontaktów z organizacjami, których cele nie sprzeciwiają się celom Związku, w szczególności z organizacjami skautowymi i harcerskimi w Polsce, z organizacjami skautowymi na świecie oraz polskim harcerstwem poza granicami kraju,
9. 59 pomoc organizacjom harcerstwa polskiego działającym poza granicami kraju, prowadzoną na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej oraz w kraju działania tych organizacji,
10. 3, 41, 46 podejmowanie także działań w zakresie:

- a) pomocy społecznej, w tym pomocy rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób, działalności charytatywnej,
  - b) promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej osób pozostających bez pracy, szczególnie ludzi młodych, w tym rozwoju przedsiębiorczości,
  - c) działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych,
  - d) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji,
  - e) upowszechniania kultury fizycznej i sportu, ochrony i promocji zdrowia,
  - f) porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz przeciwdziałania patologiom społecznym,
  - g) ¹¹⁵ upowszechniania wiedzy i umiejętności na rzecz obronności państwa, szczególnie takich jak: terenoznawstwo, survival, skoki spadochronowe, nurkowanie, łączność, szkolenia strzeleckie,
  - h) upowszechniania i ochrony wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji,
  - i) ¹¹⁶ pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego, ofiarom wypadków komunikacyjnych i katastrof, klęsk żywiołowych, konfliktów zbrojnych i wojen w kraju i za granicą,
  - j) działań na rzecz integracji europejskiej oraz rozwijania kontaktów i współpracy między społeczeństwami,
  - k) promocji i organizacji wolontariatu, działalności wspomagającej technicznie, szkoleniowo, informacyjnie lub finansowo organizacje pozarządowe,
11. 4 podejmowanie innych inspirowanych przez członków Związku, zgodnych ze Statutem, działań o walorach wychowawczych.

Rozdział III Członkowie

§ 7 ¹

1. Członkami Związku mogą być zarówno obywatele polscy, jak i cudzoziemcy posiadający miejsce zamieszkania w Polsce.
2. Członkami Związku są:
  - a) instruktorki i instruktorzy,
  - b) uczestniczki i uczestnicy,
  - c) harcerki starsze i harcerze starsi,
  - d) członkowie współdziałający.

§ 7a ⁵

1. Członkostwo w ZHR jest dobrowolne i powstaje z chwilą przyjęcia kandydatki lub kandydata przez właściwą władzę Związku.
2. ⁶² Członkostwo w Związku ustaje na skutek:
  - a) wystąpienia z ZHR,
  - b) zwolnienia z ZHR,
  - c) wykluczenia z ZHR, o którym mowa w § 14 ust. 2 lit. d),
  - d) śmierci członka.
3. Członkowie Związku mają prawo do dobrowolnego wystąpienia ze Związku, po uprzednim złożeniu pełnionych funkcji, jeżeli takie piastują.
4. ⁶³ Władze upoważnione do przyjmowania członków mogą zwalniać ze Związku członków, którzy:
  - a) przestali uczestniczyć w pracach Związku i nie utrzymują stałego kontaktu z własną jednostką organizacyjną,
  - b) zalegają z opłacaniem składek członkowskich przez co najmniej 6 miesięcy.
5. Od decyzji o zwolnieniu z ZHR przysługuje członkom, o których mowa w § 7 ust. 2 lit. a), c), d) Statutu, prawo odwołania się do Sądu Harcerskiego w terminie 1 miesiąca.

§ 8 ¹

1. Instruktorkami Związku są pełnoletnie harcerki, instruktorami - pełnoletni harcerze, przygotowani do prowadzenia pracy wychowawczej i posiadający stopień instruktorski:
  - a) harcistrzyni albo podharcistrzyni albo przewodniczki - w przypadku harcerek,
  - b) harcistrza albo podharcistrza albo przewodnika - w przypadku harcerzy.
2. Regulaminy stopni instruktorskich uchwała Naczelnictwo na wniosek Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy.

3. Instruktorce przyjmuje i zwalnia komendantka chorągwi harcerek lub Naczelniczka Harcerek, instruktorów - komendant chorągwi harcerzy lub Naczelnik Harcerzy.
4. Zasady przyjmowania, zwalniania, nagród i kar oraz zasady służby instruktorskiej określa regulamin służby instruktorskiej uchwalany przez Naczelnictwo.
5. Instruktorce i instruktorzy mogą skupiać się w kręgach instruktorskich. Zasady działania kręgów instruktorskich określa regulamin kręgów instruktorskich uchwalany przez Naczelnictwo.

§ 9 6

1. 112 Uczestniczkami i uczestnikami są zuchunki, zuchy, harcerki, harcerze, wędrowniczki i wędrownicy zorganizowani w gromady zuchenek lub gromady zuchów, drużyny harcerek lub drużyny harcerzy, drużyny wędrowniczek albo drużyny wędrowników.
2. 112 Za zuchunki, zuchów, harcerki, harcerzy, wędrowniczki, wędrowników uważa się osoby przyjęte do gromady lub drużyny.
3. 7 102 Do gromady albo drużyny przyjmuje i zwalnia z niej drużynowa albo drużynowy.
4. Przyjęcie uczestniczek i uczestników poniżej 16. roku życia następuje za zgodą rodziców lub prawnych opiekunów kandydatki albo kandydata.
5. Przyjmowanie i zwalnianie uczestniczek i uczestników z gromad i drużyn odbywa się zgodnie z przepisami odpowiednich regulaminów uchwalonych przez Naczelnictwo.

§ 10 6

1. 8 Harcerkami starszymi są uczestniczki, harcerkami starszymi - uczestnicy, po ukończeniu 18. roku życia.
2. Harcerki starsze i harcerze starsi mogą skupiać się w kręgach harcerstwa starszego.
3. 9 65 Harcerki starsze i harcerzy starszych przyjmuje i zwalnia prowadząca albo prowadzący krąg harcerstwa starszego, lub właściwa przełożona albo przełożony określony w regulaminie wewnętrznym.
4. 10 Zasady uczestnictwa harcerek starszych i harcerzy starszych w pracach Związku oraz powoływania, działania i rozwiązywania kręgów harcerstwa starszego określa regulamin harcerstwa starszego uchwalany przez Naczelnictwo.

§ 11 1

1. Członkami współdziałającymi są osoby pełnoletnie wspomagające pracę Związku.
2. Członkowie współdziałający skupieni są w kołach przyjaciół harcerstwa (KPH). Mogą być także zarejestrowani przy jednostce, z którą współdziałają.
3. Członków współdziałających przyjmuje i zwalnia zarząd koła przyjaciół harcerstwa lub władza jednostki, przy której są zarejestrowani.
4. 97 Szczegółowe zasady przyjmowania, zwalniania i działania członków współdziałających określa regulamin kół przyjaciół harcerstwa i członków współdziałających uchwalany przez Naczelnictwo.

§ 12 1

1. Wszyscy członkowie mają prawo do udziału w życiu Związku, korzystania z urzędzeń, placówek Związku, zgodnie ze Statutem i regulaminami Związku.
2. 11 Instruktorce i instruktorzy wpisani na listy instruktorek i instruktorów - mianowani lub wybrani na określoną funkcję wychowawczą w Związku oraz posiadający określony przydział służbowy, posiadają czynne prawo wyborcze do wszystkich władz Związku.
3. 12 Instruktorce i instruktorzy posiadają bierne prawo wyborcze do władz Związku z następującymi ograniczeniami:
  - a) 103 do władz naczelnych Związku mogą kandydować instruktorce i instruktorzy w stopniu harcmistrzyni lub harcmistrza i podharcmistrzyni lub podharcmistrza,
  - b) na funkcję Przewodniczącego Związku, Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy oraz komendantki chorągwi harcerek i komendanta chorągwi harcerzy, mogą kandydować instruktorce w stopniu harcmistrzyni albo instruktorzy w stopniu harcmistrza,
  - c) ograniczenia wynikającego z lit. a) nie stosuje się do Zjazdu ZHR.
4. Harcerki starsze i harcerze starsi posiadają bierne prawo wyborcze do władz okręgu i obwodu, z wyłączeniem funkcji przewodniczącego zarządu okręgu.
5. Członkowie współdziałający posiadają bierne prawo wyborcze do władz okręgu i obwodu, z wyłączeniem funkcji przewodniczącego zarządu okręgu.

§ 13 ¹

1. Wszyscy członkowie Związku mają obowiązek:

- a) stosowania się do postanowień Statutu oraz regulaminów Związku,
  - b) 72 opłacania składek członkowskich, a w razie uczestnictwa w działaniach statutowych, z którymi związana jest konieczność opłacania składek programowych, także składek programowych, chyba że zostali zwolnieni z tego obowiązku na podstawie regulaminu uchwalonego przez Naczelnictwo,
  - c) aktywnego uczestnictwa w pracach własnej jednostki organizacyjnej Związku.
2. 113 Instruktorzy i instruktorzy, uczestniczki i uczestnicy oraz harcerki starsze i harcerze starsi mają obowiązek przestrzegać Prawa Harcerskiego (zuchunki i zuchy - Prawa Zuchowego).
3. Instruktorzy i instruktorzy mają ponadto obowiązek czynnego udziału w pracy wychowawczej Związku.
4. Harcerki starsze i harcerze starsi oraz członkowie współdziałający mają ponadto obowiązek krzewienia i popularyzacji idei harcerskiej oraz wspierania działalności Związku.

§ 14 ⁸⁴

1. Władze upoważnione do przyjmowania członków mogą wyróżniać i nagradzać członków Związku. Szczegółowe zasady nagradzania i wyróżniania określają regulaminy wewnętrzne ZHR.
2. Szczególnie zasłużonym członkom Związku oraz osobom wspierającym działalność Związku niebędącym jego członkami Rada Naczelna lub Naczelnictwo albo organy wskazane przez Radę Naczelną lub Naczelnictwo mogą przyznać stopnie honorowe, odznaki honorowe lub tytuły określone w regulaminach wewnętrznych Związku.

§ 14a ^{13 64 85}

1. Władze upoważnione do przyjmowania członków, mogą wymierzać kary organizacyjne członkom, którzy uporczywie lub w rażący sposób nie wywiązują się z obowiązków określonych w § 13 Statutu lub naruszają w inny sposób przepisy Statutu.
2. Karami organizacyjnymi są:
  - a) upomnienie,
  - b) nagana,
  - c) zakaz pełnienia określonych funkcji w Związku przez określony czas,
  - d) wykluczenie z ZHR.
3. Przed wymierzeniem kary powinno zostać przeprowadzone postępowanie wyjaśniające, a w szczególności obwinionemu służy prawo do złożenia wyjaśnień.
4. Od momentu wszczęcia postępowania wyjaśniającego do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia władza upoważniona do wymierzenia kary organizacyjnej może wobec obwinionego zastosować zawieszenie w prawach członka, co nie pozbawia jednak możliwości obrony, w tym złożenia wyjaśnień oraz apelacji, o której mowa w ust. 5.
5. Od decyzji o ukaraniu przysługuje członkom, o których mowa w § 7 ust. 2 lit. a), c), d), apelacja do Sądu Harcerskiego.
6. Kary, o których mowa w ust. 2 lit. a) i b), ulegają zatarciu po upływie roku od prawomocnego ukarania, a kara, o której mowa w ust. 2 lit. c), ulega zatarciu po upływie roku od dnia zakończenia okresu, na jaki wydano zakaz pełnienia funkcji.
7. Wymierzone kary, o których mowa w ust. 2, uznaje się za niebyłe, jeśli apelacja do Sądu Harcerskiego zostanie rozstrzygnięta na korzyść ukaranego.
8. Prawomocne ukaranie wykluczeniem z ZHR pociąga za sobą pozbawienie praw członkowskich oraz utratę stopni i odznak organizacyjnych.

§ 15 ¹

Członek Związku nie może należeć do innej organizacji ideowo - wychowawczej, która wykorzystuje ideę, metodę, tradycję, nazewnictwo harcerskie albo skautowe.

Rozdział IV ¹⁴ Władze Związku

§ 16 ¹⁵

1. Władzami Związku są:
  - a) władze naczelne,

- b) władze okręgu,
- c) komendantki i komendanci jednostek organizacyjnych wymienionych w § 31 Statutu,
- d) zarządy kół przyjaciół harcerstwa,
- e) 47 zarządy obwodów.

2. Władzami naczelnymi Związku są:

- a) Zjazd ZHR,
- b) Rada Naczelna,
- c) Naczelnictwo,
- d) Przewodniczący,
- e) Naczelniczka Harcerek,
- f) Naczelnik Harcerzy,
- g) Komisja Rewizyjna Związku,
- h) Sąd Harcerski.

§ 17 ¹

1. ¹⁶ Zjazd ZHR jest najwyższą władzą Związku.

2. ¹⁶ W Zjeździe ZHR biorą udział:

- a) delegatki wybrane przez instruktorki oraz delegaci wybrani przez instruktorów w proporcjach odpowiadających liczbom instruktorek i instruktorów, zgodnie z regulaminem wyborczym uchwalanym przez Radę Naczelną,
- b) z urzędu członkowie ustępującej Rady Naczelnej, Naczelnictwa, Komisji Rewizyjnej Związku i Sądu Harcerskiego.

3. ¹⁶ Zjazd ZHR:

- a) decyduje o podstawowych sprawach ideowych, programowych i organizacyjnych Związku,
- b) wybiera członków Rady Naczelnej Związku, Przewodniczącego, Naczelniczkę Harcerek, Naczelnika Harcerzy, Komisję Rewizyjną Związku i Sąd Harcerski,
- c) przyjmuje sprawozdania Naczelnictwa, Przewodniczącego, Naczelniczki Harcerek, Naczelnika Harcerzy, Komisji Rewizyjnej Związku, Sądu Harcerskiego i Rady Naczelnej,
- d) ¹⁷ udziela absolutorium Komisji Rewizyjnej Związku i Sądowi Harcerskiemu, a na wniosek Komisji Rewizyjnej Związku - Radzie Naczelnej i Naczelnictwu, Przewodniczącemu, Naczelniczce Harcerek, Naczelnikowi Harcerzy, z zastrzeżeniem ust. 9,
- e) uchwała Statut Związku,
- f) ^{18, 48} określa początek i koniec dwuletniej kadencji władz Związku, o których mowa w § 16 ust.1 lit. a), b) i e),
- g) podejmuje decyzje o rozwiązaniu Związku,
- h) podejmuje decyzje o łączeniu się z innymi organizacjami.

4. ¹⁶ Zjazd ZHR jest prawomocny przy obecności co najmniej połowy delegatek i delegatów pochodzących z wyboru.

5. ¹⁶ Zjazd ZHR zwoływany jest raz na dwa lata przez Naczelnictwo.

6. ¹⁶ Nadzwyczajny Zjazd ZHR jest zwoływany w określonym celu przez Naczelnictwo z własnej inicjatywy albo na wniosek Rady Naczelnej lub Komisji Rewizyjnej Związku albo na pisemne żądanie połowy delegatów na ostatni Zjazd ZHR, w terminie nie późniejszym niż dwa miesiące od momentu złożenia wniosku w tej sprawie. Wnioskodawca podaje temat oraz propozycję porządku obrad.

7. ¹⁶ W nadzwyczajnym Zjeździe ZHR biorą udział członkowie władz naczelných Związku oraz delegatki i delegaci wybrani na ostatni Zjazd ZHR.

8. ¹⁶ Program obrad nadzwyczajnego Zjazdu ZHR nie może być rozszerzony poza sprawy, dla rozpatrzenia których został zwołany.

9. ¹⁹ Naczelniczce Harcerek absolutorium udzielają delegatki na Zjazd ZHR, Naczelnikowi Harcerzy absolutorium udzielają delegaci na Zjazd ZHR.

§ 18 ¹

1. ¹⁶ Rada Naczelna jest najwyższą władzą Związku w okresie między Zjazdami ZHR.

2. ^{16 117} Rada Naczelna składa się z 16 członków wybranych przez Zjazd ZHR, Przewodniczącego Związku, Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy oraz przewodniczących zarządów okręgów.

3. Rada Naczelna:

- a) ^{20 76 87 118} na wniosek Przewodniczącego ZHR powołuje spośród harcmistrzyń i harcmistrzów Związku - dwóch Wiceprzewodniczących, spośród harcmistrzyń i harcmistrzów lub podharcmistrzyń i podharcmistrzów – Skarbnika,

Komisarza Zagranicznego, Członków Naczelnictwa, a spośród harcmistrzów lub podharcmistrzów Kapelana Naczelnego oraz odwołuje z tych funkcji,

- b) 118 powołuje Kapelana Naczelnego w trybie lit. a) w uzgodnieniu z właściwą władzą kościelną,
  - b) 21 ustala liczbę Członków Naczelnictwa,
  - c) 16 wybiera Naczelniczkę Harcerzek oraz Naczelnika Harcerzy w wypadku rezygnacji z pełnienia tych funkcji w okresie pomiędzy Zjazdami ZHR,
  - d) 16 wyznacza spośród wiceprzewodniczących pełniącego obowiązki Przewodniczącego Związku w wypadku rezygnacji z pełnienia tej funkcji w okresie pomiędzy Zjazdami ZHR,
  - e) 16 interpretuje Statut Związku i uchwały Zjazdu ZHR,
  - f) uchwała regulamin Rady Naczelnej, Naczelnictwa oraz regulamin wyborczy na Zjazd ZHR i regulamin okręgu,
  - g) uchwała na wniosek Sądu Harcerskiego jego regulamin,
  - h) uchwała na wniosek Komisji Rewizyjnej Związku jej regulamin,
  - i) nadzoruje prace Naczelnictwa, przyjmuje jego roczne sprawozdania,
  - i') 52 ustala górną sumę zobowiązań, jakie może samodzielnie zaciągnąć Naczelnictwo,
  - j) nadzoruje gospodarkę majątkową Związku,
  - k) uchwała budżet i ustala wysokości składek organizacyjnych,
  - l) 22, 53 zatwierdza sprawozdanie finansowe Związku oraz rozpatruje sprawozdania z wykonania budżetu,
  - ł) 23 tworzy i likwiduje okręgi ZHR,
  - m) 24 rozpatruje odwołania od decyzji Naczelnictwa, o których mowa w § 19 ust. 3 lit. b),
  - n) 40 zatwierdza oraz rozwiązuje ruchy programowo-metodyczne.
4. 16 104 Członkowie Rady wybierani są przez Zjazd ZHR na dwuletnią kadencję spośród instruktorek i instruktorów w stopniu harcmistrzyni lub harcmistrza i podharcmistrzyni lub podharcmistrza. W sytuacji zaistnienia vacatu Rada może dokooptować nowych członków. Liczba dokooptowanych członków nie może przekroczyć 1/3 stanu Rady.
5. Zebrania Rady Naczelnej odbywają się co najmniej raz na kwartał. Zebranie zwołuje Przewodniczący lub jeden z Wiceprzewodniczących Związku. Rada Naczelna pracuje na podstawie uchwalonego przez siebie regulaminu.
- 5a. 66 Zebrania Rady Naczelnej są prawomocne przy obecności więcej niż połowy członków Rady wybranych przez Zjazd.
6. Na żądanie 1/3 członków Rady lub Komisji Rewizyjnej Związku Przewodniczący lub Wiceprzewodniczący są zobowiązani zwołać nadzwyczajne posiedzenie Rady Naczelnej, nie później niż dwa tygodnie od momentu złożenia wniosku w tej sprawie. 88 Posiedzenie to powinno się odbyć nie później niż w ciągu miesiąca od momentu złożenia wniosku w tej sprawie.
7. 86 Nie można łączyć funkcji w Radzie Naczelnej z funkcją w Naczelnictwie ZHR za wyjątkiem Przewodniczącego Związku, Naczelniczki Harcerzek i Naczelnika Harcerzy, a w razie wyboru członka Rady Naczelnej do Naczelnictwa jego mandat członka Rady Naczelnej wygasa.
8. 60 105 W posiedzeniach Rady Naczelnej w imieniu przewodniczącego zarządu okręgu, z prawem głosu, może wziąć udział inny członek zarządu okręgu - instruktorka albo instruktor w stopniu co najmniej podharcmistrzyni albo podharcmistrza - na podstawie pełnomocnictwa udzielonego przez właściwy zarząd okręgu.

§ 19 1

1. Naczelnictwo stanowi zarząd Związku.

2. 25 W skład Naczelnictwa wchodzi: Przewodniczący, dwóch Wiceprzewodniczących, Naczelniczka Harcerzek, Naczelnik Harcerzy, Sekretarz Generalny, Skarbnik, Komisarz Zagraniczny, Naczelny Kapelan Związku, Członkowie Naczelnictwa w liczbie nie większej niż dwóch.

3. Naczelnictwo:

- a) kieruje bieżącą pracą Związku,
- b) 26 42 67 nadzoruje działalność terenowych jednostek organizacyjnych Związku i ruchów programowo-metodycznych, w tym stwierdza nieważność uchwał i decyzji władz Związku niezgodnych z prawem, Statutem, uchwałami Zjazdów ZHR lub regulaminami wewnętrznymi – z wyłączeniem decyzji innych władz naczelnych. Od rozstrzygnięcia Naczelnictwa przysługuje zainteresowanym odwołanie do Rady Naczelnej,
- c) uchwała instrukcje i regulaminy oraz inne przepisy wewnętrzne z zastrzeżeniem postanowień § 17 ust. 2 lit. a), § 18 ust. 3 lit. f), § 22 ust. 7, § 23 ust. 5 Statutu,
- d) 27 przygotowuje projekt budżetu Związku oraz sprawozdanie z jego wykonania,
- e) 16 sporządza sprawozdania z działalności: roczne dla Rady Naczelnej oraz dwuletnie dla Zjazdu ZHR,
- f) zatwierdza przewodniczących zarządów okręgów i skarbników zarządów okręgów,
- g) 28 zarządza majątkiem Związku,
- h) 28 wykonuje uchwały Rady Naczelnej,

- i) 77 powołuje w drodze kooptacji spośród harcmistrzyń i harcmistrzów Związku Sekretarza Generalnego oraz odwołuje z tej funkcji (Sekretarz Generalny wyłączony jest z głosowania nad swoim odwołaniem),
  - j) 120 zatwierdza decyzje zjazdów okręgów w przedmiocie osobowości prawnej okręgów.
4. Zebrania Naczelnictwa zwołuje Przewodniczący lub jeden z Wiceprzewodniczących Związku, co najmniej dwa razy na trzy miesiące. Są one prawomocne przy obecności sześciu członków, o ile w tej liczbie jest Przewodniczący lub jeden z Wiceprzewodniczących.
5. 121 Naczelnictwo podejmuje decyzje kolegialnie, zwykłą większością głosów. W razie równej liczby głosów decyduje głos Przewodniczącego.

§ 20 1

1. Przewodniczący kieruje pracą Związku.
2. 16 Przewodniczącego wybiera Zjazd ZHR.
3. Przewodniczący:
  - a) koordynuje prace Rady Naczelnej i Naczelnictwa,
  - b) 29 jest najwyższym przedstawicielem Związku w stosunkach zewnętrznych,
  - c) 29 jest przełożonym członków Naczelnictwa,
  - d) 98 powołuje i rozwiązuje wydziały oraz zespoły Naczelnictwa, a także mianuje i zwalnia ich kierowników,
  - e) przedstawia kandydatów na funkcje Wiceprzewodniczących Związku, Sekretarza Generalnego, Skarbnika, Komisarza Zagranicznego, Członków Naczelnictwa,
  - f) decyduje w sprawach nie zastrzeżonych dla innych władz.

§ 21 1

1. Naczelniczka Harcerek kieruje pracą Organizacji Harcerek.
2. Naczelnik Harcerzy kieruje pracą Organizacji Harcerzy.
3. 16 Naczelniczkę Harcerek wybierają instruktorki biorące udział w Zjeździe ZHR.
4. 16 Naczelnika Harcerzy wybierają instruktorzy biorący udział w Zjeździe ZHR.
5. 93 Naczelniczka Harcerek jest przełożoną instruktorek, z zastrzeżeniem § 20 ust. 3 lit. c), § 22 ust. 7, § 23 ust. 4 Statutu. Naczelniczka Harcerek może upoważnić komendantki jednostek organizacyjnych, o których mowa w § 31 Statutu, do wykonywania przysługujących jej uprawnień i obowiązków przełożonej instruktorek.
6. 93 Naczelnik Harcerzy jest przełożonym instruktorów, z zastrzeżeniem § 20 ust. 3 lit. c), § 22 ust. 7, § 23 ust. 4 Statutu. Naczelnik Harcerzy może upoważnić komendantów jednostek organizacyjnych, o których mowa w § 31 Statutu, do wykonywania przysługujących mu uprawnień i obowiązków przełożonego instruktorów.

§ 22 30 89

1. Komisja Rewizyjna Związku, zwana dalej „Komisją”, jest organem kontroli wewnętrznej ZHR.
2. Komisja kontroluje działalność władz Związku oraz jednostek organizacyjnych pod względem legalności, celowości, rzetelności i gospodarności. Kontrola ta nie obejmuje zakresu działania Sądu Harcerskiego.
3. Komisja podejmuje kontrole z własnej inicjatywy lub na zlecenie: Przewodniczącego ZHR, Rady Naczelnej, Naczelnictwa albo Zarządu Okręgu, w przypadku jeśli w danym okręgu nie powołano Komisji Rewizyjnej Okręgu.
4. Komisja w szczególności:
  - a) kontroluje wykonanie budżetu Związku oraz sporządzanie rocznego sprawozdania finansowego Związku i przeprowadzanie jego audytu,
  - b) kontroluje roczne sprawozdania z działalności Naczelnictwa,
  - c) przedstawia odpowiednio Radzie Naczelnej oraz Zjazdowi ZHR opinie w przedmiocie sprawozdań, o których mowa w lit. a) i b),
  - d) przedstawia Zjazdowi ZHR wnioski w przedmiocie absolutorium dla władz, o których mowa w § 16 ust. 2 litera b) –f) Statutu,
  - e) sprawuje nadzór merytoryczny nad działalnością komisji rewizyjnych okręgów.
5. 122 Komisja składa się z 9 członków wybranych przez Zjazd ZHR na dwuletnią kadencję - spośród harcmistrzyń lub harcmistrzów i podharcmistrzyń lub podharcmistrzów. W przypadku zaistnienia vacatu uzupełnienie składu Komisji następuje w drodze kooptacji spośród harcmistrzyń lub harcmistrzów i podharcmistrzyń lub podharcmistrzów.
6. W przypadku jeśli prowadzona kontrola mogłaby rodzić konflikt interesów, a w szczególności gdy członek Komisji pozostaje z osobami kontrolowanymi w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa albo podlega w jakikolwiek sposób osobom kontrolowanym albo władzom, w skład których wchodzi osoby kontrolowane, powinien wyłączyć się od udziału w prowadzonej kontroli.

7. Komisja wybiera ze swojego grona: Przewodniczącego, Wiceprzewodniczącego oraz Sekretarza Komisji. Przewodniczący Komisji kieruje jej pracami i jest przełożonym członków Komisji. W zakresie spraw dotyczących służby instruktorskiej, kar, nagród oraz członkostwa w Związku przełożonym Przewodniczącego Komisji jest Przewodniczący ZHR, przy czym nie może to naruszać niezależności Komisji.
8. ¹²³ Upoważnieni przez Przewodniczącego Komisji członkowie Komisji mają prawo uczestniczyć z głosem doradczym w posiedzeniach kolegialnych władz Związku, a także w naradach, odprawach, konferencjach i innych zebraniach organizowanych przez Naczelniczkę Harcerki i Naczelnika Harcerzy oraz komendantki i komendantów jednostek organizacyjnych Związku.
9. Komisja pracuje na podstawie regulaminu uchwalonego na jej wniosek przez Radę Naczelną.
10. Komisja sprawuje nadzór merytoryczny nad działalnością komisji rewizyjnych okręgów i uchwała ich regulamin.
11. Komisja może zlecać realizację zadań kontrolnych komisjom rewizyjnym okręgów, a także biegłym i specjalistom.
12. W uzasadnionym wypadku zadania Komisji mogą być powierzone niezależnemu audytorowi powołanemu w drodze uchwały przez Radę Naczelną lub Naczelnictwo.
13. Uchwała Rady Naczelnej lub Naczelnictwa, o której mowa w ust. 12, określa szczegółowy zakres zadań niezależnego audytora i wymaga dla swojej ważności zgody Komisji wyrażonej w drodze uchwały.

§ 23 ^{1 68}

1. Sąd Harcerski sprawuje władzę sądowniczą w Związku i jest stałym sądem polubownym w sprawach należących do jego właściwości dotyczących sporów ze stosunku stowarzyszenia.
2. ¹⁶ Sąd Harcerski liczy pięciu członków wybieranych przez Zjazd ZHR spośród harcmistrzyń i harcmistrzów Związku (sędziowie). W przypadku zwolnienia funkcji sędziego, uzupełnienie składu Sądu Harcerskiego następuje w drodze kooptacji dokonanej przez pozostałych sędziów spośród harcmistrzyń i harcmistrzów Związku.
3. Sędziowie Sądu Harcerskiego są niezawisli w sprawowaniu swoich funkcji i podlegają tylko powszechnie obowiązującym przepisom prawa i Statutowi ZHR.
4. ⁹² Sędziowie wybierają spośród siebie na okres kadencji Prezesa i zastępującego go Wiceprezesa oraz Sekretarza. W zakresie spraw dotyczących służby instruktorskiej, kar, nagród oraz członkostwa w Związku Prezes jest przełożonym sędziów, natomiast przełożonym Prezesa w tym zakresie jest Przewodniczący ZHR - przy czym nie może to naruszać niezawisłości sędziowskiej.
5. Sąd Harcerski:
  - a) rozpatruje apelacje instruktoerek i instruktorów, harcerki starszych i harcerzy starszych oraz członków współdziałających wykluczonych ze Związku lub w inny sposób ukaranych przez władze ZHR,
  - b) rozstrzyga spory między członkami Związku wymienionymi w literze a) oraz spory między tymi członkami a Związkiem lub władzami Związku,
  - c) rozstrzyga spory majątkowe pomiędzy okręgami ZHR posiadającymi osobowość prawną oraz pomiędzy tymi okręgami a Związkiem,
  - d) nadzoruje wybory delegatek i delegatów na Zjazd ZHR poprzez rozpatrywanie odwołań i protestów, na zasadach określonych w regulaminie wyborczym ZHR.
6. Sąd Harcerski rozstrzyga sprawy w składzie trzech sędziów wyznaczonych przez Prezesa Sądu Harcerskiego. Postanowienia poza rozprawą oraz zarządzenia wydaje przewodniczący składu orzekającego.
7. Orzeczenia Sądu Harcerskiego są ostateczne.
8. Ustrój Sądu Harcerskiego i postępowanie przed nim, w tym zasady wyznaczania składu orzekającego, określa regulamin uchwalony na jego wniosek przez Radę Naczelną.

§ 24 ⁴⁰

1. Oświadczenia woli za Związek składają:
  - 1) dwaj członkowie Naczelnictwa, w tym Przewodniczący lub Skarbnik Związku,
  - 2) pełnomocnicy - w zakresie określonym w pełnomocnictwie udzielonym w formie pisemnej pod rygorem nieważności.
2. Oświadczenia woli za okręg posiadający osobowość prawną składają:
  - 1) dwaj członkowie zarządu okręgu, w tym przewodniczący zarządu okręgu lub skarbnik okręgu,
  - 2) pełnomocnicy - w zakresie określonym w pełnomocnictwie udzielonym w formie pisemnej pod rygorem nieważności.

§ 24a ⁵⁴

1. Dla ważności wszelkich uchwał i decyzji kolegialnych władz Związku wymagana jest, o ile Statut nie stanowi inaczej, zwykła większość głosów przy obecności więcej niż połowy osób uprawnionych do głosowania. Dla obliczenia zwykłej większości uwzględnia się tylko głosy oddane za i przeciw uchwale.
2. Rada Naczelna i Naczelnictwo oraz zarządy okręgów mogą, w sprawach niecierpiących zwłoki, podejmować uchwały w trybie pisemnym lub za pomocą środków bezpośredniego komunikowania się na odległość. Uchwała jest ważna, jeżeli wszyscy członkowie organu zostali powiadomieni o jej treści i wyrazili zgodę na proponowany tryb jej podjęcia. Podejmowanie uchwał w tej formie nie jest dopuszczalne w sprawach personalnych (wyboru, delegowania, zawieszenia, odwołania członka władz) oraz w sprawach uchylania uchwał i decyzji w ramach zwierzchnictwa służbowego.

§ 25 ¹

1. ^{32 78} Wszystkie władze Związku pełnią swe funkcje społecznie, z zastrzeżeniem ust. 10.
11. ^{33 79} Władze naczelne oraz zarządy i komisje rewizyjne okręgów pochodzą z wyboru z zastrzeżeniem § 19 ust. 3 lit. i) oraz § 27 ust. 4 lit. c).
2. Wybory władz Związku odbywają się tajnie, przy nieograniczonej liczbie kandydatów.
3. ^{34, 49} Kadencja władz naczelnych, władz okręgów i zarządów obwodów trwa dwa lata, przy czym początek i koniec tej kadencji określa Zjazd ZHR.
4. ¹²⁴ Funkcji Przewodniczącego Związku, Naczelniczki Harcerki i Naczelnika Harcerzy nie można pełnić dłużej niż przez dwie kolejne kadencje.
5. ⁵⁰ Nie można łączyć funkcji kierowniczej (komendantki, komendanta, przewodniczącej, przewodniczącego) jakiegokolwiek jednostki organizacyjnej Związku oraz udziału we władzach naczelnych Związku, władzach okręgów i w zarządach obwodów z udziałem w kierowniczych instancjach organizacji politycznych (wszystkich szczebli) bez względu na pełnione tam funkcje.
6. ⁵⁶ Nie można łączyć członkostwa w Sądzie Harcerskim, Komisji Rewizyjnej Związku oraz komisji rewizyjnej okręgu z udziałem w innych władzach Związku, z wyjątkiem udziału w Zjeździe ZHR oraz zjazdach okręgów.
7. Nie mogą pełnić funkcji we władzach następnej kadencji członkowie tych władz Związku, które nie otrzymały absolutorium.
8. ^{55 69} Członkiem władz Związku nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne. Osoby kandydujące do władz Związku składają pisemne oświadczenie o niekaralności.
9. ⁶⁹ Członkostwo we władzach Związku wygasa z upływem kadencji, a także w jej trakcie na skutek:
  - a) ustania członkostwa w ZHR,
  - b) rezygnacji z funkcji,
  - c) odwołania,
  - d) prawomocnego orzeczenia przez Sąd Harcerski zakazu pełnienia funkcji we władzach ZHR,
  - e) skazania prawomocnym wyrokiem za przestępstwo umyślne.
10. ⁸⁰ Związek może zawrzeć z Sekretarzem Generalnym odpłatną umowę, której przedmiotem są czynności związane z reprezentowaniem Związku, a okręg może zawrzeć z sekretarzem okręgu odpłatną umowę, której przedmiotem są czynności związane z reprezentowaniem okręgu. Zawarcie umowy z sekretarzem okręgu wymaga uprzedniej zgody, wyrażonej w formie uchwały podjętej przez Naczelnictwo. Przy zawieraniu umowy Związek lub okręg nie może być reprezentowany przez członka władz, który jest drugą stroną tej umowy.

Rozdział V ³⁵

Terenowe jednostki organizacyjne

§ 26

1. Terytorialnie Związek dzieli się na okręgi, będące terenowymi jednostkami organizacyjnymi. Okręgi mogą posiadać osobowość prawną.
2. Okręgi tworzy i likwiduje Rada Naczelna z własnej inicjatywy, na wniosek Naczelnictwa albo zainteresowanych instruktorek i instruktorów.
3. Zasięg terytorialny okręgu obejmuje jedno województwo, o ile Rada Naczelna nie postanowi inaczej.
4. Uchwała Rady Naczelnej w sprawie powołania okręgu określa nazwę i siedzibę okręgu, jego zasięg terytorialny oraz termin pierwszego zjazdu okręgu.
5. W skład okręgu wchodzi:
  - a) chorągiew lub chorągwie harcerki,

- b) chorągiew lub chorągwie harcerzy,
  - c) inne jednostki organizacyjne działające na terenie okręgu.
6. Okręgi mogą dzielić się na obwody.

§ 27

1. Władzami okręgu są:

- a) zjazd okręgu,
- b) zarząd okręgu,
- c) komendantka chorągwi harcerek,
- d) komendant chorągwi harcerzy,
- e) 90 komisja rewizyjna okręgu, z zastrzeżeniem ust. 8.

2. Zjazd okręgu jest najwyższą władzą okręgu. Do kompetencji zjazdu okręgu należy:

- a) podejmowanie decyzji w przedmiocie osobowości prawnej okręgu,
- b) ustalanie liczby członków zarządu okręgu pochodzących z wyboru,
- c) wybór zarządu okręgu,
- d) 90 wybór komisji rewizyjnej okręgu, z zastrzeżeniem ust. 8,
- e) 90 rozpatrywanie sprawozdań zarządu okręgu oraz podejmowanie uchwał w przedmiocie absolutorium dla zarządu i komisji rewizyjnej okręgu.

3. Zjazd okręgu zwołuje zarząd okręgu raz na dwa lata. Zarząd okręgu z własnej inicjatywy albo na wniosek Naczelnictwa lub Komisji Rewizyjnej Związku lub komisji rewizyjnej okręgu lub co najmniej 1/3 liczby instruktorek i instruktorów okręgu zwołuje nadzwyczajny zjazd okręgu.

4. W skład zarządu okręgu wchodzi:

- a) 106 z urzędu: komendantka albo komendantki chorągwi harcerek, komendant albo komendanci chorągwi harcerzy, okręgowy kierownik kół przyjaciół harcerstwa albo przedstawiciel kół przyjaciół harcerstwa z terenu okręgu,
- b) wybrani przez zjazd okręgu członkowie zarządu - w liczbie ustalonej przez zjazd okręgu,
- c) 81 sekretarz okręgu powoływany w drodze kooptacji przez zarząd okręgu.

4a. 73 W przypadku zaistnienia vacatu zarząd okręgu dokonuje kooptacji, jednakże liczba członków dokooptowanych nie może przekraczać jednej trzeciej składu zarządu okręgu.

5. Zarząd okręgu:

- a) kieruje pracą Związku na terenie okręgu i reprezentuje okręg,
- b) wybiera spośród siebie przewodniczącego zarządu okręgu oraz skarbnika zarządu okręgu, których wybór zatwierdza Naczelnictwo,
- c) 82 powołuje w drodze kooptacji sekretarza okręgu oraz odwołuje z tej funkcji (sekretarz okręgu wyłączony jest z głosowania nad swoim odwołaniem).

5a. 125 Zarząd okręgu podejmuje decyzje kolegialnie, zwykłą większością głosów. W razie równej liczby głosów decyduje głos przewodniczącego.

6. Komisja rewizyjna okręgu składa się z trzech członków wybranych przez zjazd okręgu.

6a. 57 99 W przypadku zaistnienia vacatu komisja dokonuje kooptacji z zachowaniem liczby określonej w ust. 6.

7. Komisja rewizyjna okręgu jest organem kontroli wewnętrznej, kontrolującym działalność władz i jednostek organizacyjnych Związku na terenie okręgu pod względem ich zgodności ze Statutem i regulaminami Związku oraz powszechnie obowiązującymi przepisami prawa.

8. 43 91 Okręgi, które nie posiadają osobowości prawnej, mogą w drodze uchwały zjazdu okręgu zrezygnować z wyboru komisji rewizyjnej okręgu. W takim przypadku kompetencje, o których mowa w ust. 7, wykonuje na terenie tego okręgu Komisja Rewizyjna Związku albo audytor powołany przez Radę Naczelną lub Naczelnictwo ZHR w trybie § 22 ust.12.

9. Tryb tworzenia oraz likwidacji okręgu, zasady powoływania, odwoływania i działania jego władz określają regulamin okręgu uchwalony przez Radę Naczelną oraz regulamin komisji rewizyjnej okręgu uchwalony przez Komisję Rewizyjną Związku.

§ 28 ⁵¹

1. Obwody powołuje i likwiduje właściwy zarząd okręgu, na wniosek zainteresowanych środowisk, powiadamiając o tym fakcie Naczelnictwo.

2. Strukturę, zasady działania, tryb powoływania i rozwiązywania obwodu określa regulamin obwodu, uchwalony przez Radę Naczelną.

3. Teren działania obwodu określa właściwy zarząd okręgu w momencie powołania obwodu.

4. W skład obwodu wchodzi:

- a) hufiec lub hufce harcerek,
- b) hufiec lub hufce harcerzy,
- c) inne jednostki organizacyjne działające na terenie obwodu.

5. W skład zarządu obwodu wchodzi:

- a) z urzędu: hufcowa lub hufcowe, hufcowy lub hufcowi, przedstawiciel kół przyjaciół harcerstwa z terenu obwodu,
- b) wybrani przez zbiorczą wyborczą obwodu członkowie zarządu, w liczbie ustalonej przez zbiorczą wyborczą obwodu.

6. Właściwy zarząd okręgu udziela pełnomocnictw dla przewodniczącego zarządu i skarbnika zarządu obwodu do zawierania zobowiązań formalno-prawnych i reprezentowania zarządu okręgu na terenie działania obwodu.

7. O ile nie można powołać obwodu, właściwy zarząd okręgu może powołać pełnomocnika i określić jego kompetencje.

Rozdział VI

Struktura organizacyjna

§ 29 ¹

ZHR składa się z Organizacji Harcerek, Organizacji Harcerzy oraz kół przyjaciół harcerstwa.

§ 30 ³⁶

1. Organizacją Harcerek kieruje Naczelniczka Harcerek przy pomocy powołanej przez siebie Głównej Kwatery Harcerek.
2. Organizacją Harcerzy kieruje Naczelnik Harcerzy przy pomocy powołanej przez siebie Głównej Kwatery Harcerzy.

§ 31 ¹

1. ¹¹⁴ Gromady zuchenek, gromady zuchów, drużyny harcerek, drużyny harcerzy, drużyny wędrowniczek, drużyny wędrowników działające na terenie obwodu lub okręgu tworzą hufce żeńskie i męskie.
2. Hufce żeńskie działające na terenie okręgu tworzą chorągiew harcerek, hufce męskie działające na terenie okręgu tworzą chorągiew harcerzy.
- 2a. ¹⁰⁰ Dopuszcza się możliwość funkcjonowania kilku chorągwi harcerek oraz kilku chorągwi harcerzy na terenie danego okręgu.
3. Chorągwie harcerek tworzą Organizację Harcerek, chorągwie harcerzy tworzą Organizację Harcerzy.
4. W uzasadnionych wypadkach można tworzyć hufce na terenie mniejszym niż obwód i chorągwie na terenie mniejszym niż okręg.
5. ⁶¹ Kręgi harcerstwa starszego i kręgi instruktorskie są powoływane na wniosek zainteresowanych. Kręgi instruktorskie powołuje Naczelnictwo.
6. Szczegółowe zasady tworzenia, rozwiązywania i działania jednostek organizacyjnych Związku określają regulaminy uchwalone przez Naczelnictwo.

§ 31a ⁹⁵

1. Dla podtrzymania tradycji środowiska lub wspólnej pracy organizacyjnej i gospodarczej drużyn mogą powstawać:
  - a) szczepy,
  - b) związki drużyn - w środowiskach, które w danym momencie nie mogą powołać hufca,
  - c) namiestnictwa - w środowiskach, które w danym momencie nie mogą powołać chorągwi.
2. Szczegółowe zasady tworzenia, rozwiązywania i działania namiestnictw, związków drużyn i szczepów określają regulaminy uchwalone przez Naczelnictwo.
3. Ilekroć w Statucie jest mowa o hufcu należy przez to rozumieć także związek drużyn.
4. Ilekroć w Statucie jest mowa o chorągwi należy przez to rozumieć także namiestnictwo.

§ 32

1. ⁶⁵ Pracą gromady, drużyny kieruje drużynowa lub drużynowy, pracą kręgu harcerstwa starszego - prowadząca lub prowadzący krąg, a kręgu instruktorskiego - przewodnicząca lub przewodniczący kręgu.
2. ¹⁰⁷ Pracą hufca żeńskiego kieruje hufcowa, pracą hufca męskiego kieruje hufcowy.
- 2a. ⁹⁵ Pracą żeńskiego związku drużyn kieruje komendantka związku drużyn, pracą męskiego związku drużyn kieruje komendant związku drużyn.

3. 108 Pracą chorągwi harcerek kieruje komendantka chorągwi harcerek, pracą chorągwi harcerzy kieruje komendant chorągwi harcerzy - przy pomocy powołanej przez siebie komendy chorągwi.
- 3a. 95 Pracą namiestnictwa harcerek kieruje komendantka namiestnictwa, pracą namiestnictwa harcerzy kieruje komendant namiestnictwa - przy pomocy powołanej przez siebie komendy namiestnictwa.
4. Szczegółowe zasady tworzenia, rozwiązywania i działania jednostek organizacyjnych oraz zasady mianowania, zwalniania i kompetencje komendantek, komendantów, hufcowych i drużynowych (przewodniczących) określają regulaminy uchwalone przez Naczelnictwo.

§ 33 1

1. Koła przyjaciół harcerstwa (KPH) działają przy poszczególnych jednostkach organizacyjnych Związku oraz przy Przewodniczącym ZHR.
2. Działalność kół przyjaciół harcerstwa na terenie okręgu koordynuje okręgowy kierownik KPH.
3. 97 Zasady powoływania, rozwiązywania i działania KPH, powoływania i odwoływania, a także kompetencje kierowników KPH określa regulamin kół przyjaciół harcerstwa i członków współdziałających uchwalany przez Naczelnictwo.

§ 34 1

1. Jednostki organizacyjne Związku mogą, w porozumieniu z właściwymi władzami kościelnymi, powoływać kapelanów do funkcji duszpasterskich.
2. Tryb powoływania i zasady pracy kapelanów określa regulamin uchwalany przez Naczelnictwo na wniosek Naczelnego Kapelana Związku.

§ 35 1

1. Naczelny Kapelan Związku kieruje pracą duszpasterską Związku przy pomocy Rady Duszpasterskiej Związku.
2. Tryb powoływania i zasady pracy Rady Duszpasterskiej określa regulamin uchwalany przez Naczelnictwo na wniosek Naczelnego Kapelana Związku.
3. 119 (*Skreślony*)

§ 36

96 (*Skreślony*)

Rozdział VII Ruchy programowo-metodyczne

§ 37 1

Dla realizacji określonych celów lub z uwagi na specyfikę działania, mogą powstać dobrowolne ruchy programowo-metodyczne, skupiające członków i jednostki organizacyjne Związku.

§ 38 1

- 44 Ruchy programowo-metodyczne mogą mieć zasięg środowiskowy, regionalny i ogólnozwiązkowy. Zatwierdza je poprzez ogłoszenie regulaminu wewnętrznego oraz rozwiązuje:
- a) Rada Naczelna, po zasięgnięciu opinii Naczelniczki Harcerek i Naczelnika Harcerzy - dotyczy ruchów o zasięgu ogólnokrajowym,
  - b) Naczelnictwo, po zasięgnięciu opinii właściwej komendantki chorągwi harcerek i właściwego komendanta chorągwi harcerzy - dotyczy ruchów o zasięgu regionalnym lub środowiskowym.

§ 39 1

Cele oraz zasady funkcjonowania i organizacji ruchów programowo-metodycznych określają ich wewnętrzne regulaminy, podlegające zatwierdzeniu przez władzę wymienioną w § 38, przy czym:

- a) ruchy programowo-metodyczne stanowią płaszczyznę wymiany doświadczeń i upowszechniania inicjatyw metodycznych i programowych lub współpracy drużyn specjalistycznych albo związanych tradycją i specyfiką działania,
- b) ruchy programowo-metodyczne powinny zakładać budowanie wspólnoty instruktorskiej Związku; ruchy te nie mogą utrudniać pracy jednostek organizacyjnych w określonej Statutem strukturze Związku.

Rozdział VIII

Fundusze i gospodarka

§ 40¹

1. Majątek Związku stanowią:
  - a) nieruchomości i ruchomości będące własnością Związku,
  - b) inne prawa majątkowe,
  - c) fundusze.
2. Fundusze Związku pochodzą z:
  - a) 74 składek członkowskich oraz składek programowych,
  - b) 70 dochodów z działalności statutowej, z której tytułu Związek może pobierać opłaty,
  - c) dotacji, darowizn, ofiarności publicznej,
  - d) dochodów z majątku,
  - e) dochodów z własnej działalności gospodarczej,
  - f) spadków i zapisów,
  - g) 94 umów sponsorskich.
- 2a. 75 Składka programowa, o której mowa w ust. 2 lit. a), przeznaczona jest na finansowanie uczestnictwa członków Związku w działaniach statutowych Związku wymagających opłacenia składki programowej, a do jej uiszczenia zobowiązani są członkowie Związku biorący udział w realizacji takiego działania. Wysokość składki programowej określa się w ten sposób, że składka ta nie może przekraczać całości kosztów realizowanego działania przypadających na członka Związku zobowiązanego do uiszczenia tej składki, określonych przez jednostkę organizacyjną Związku realizującą działanie.
3. Nabywania, zbywania oraz obciążania nieruchomości w imieniu Związku, a także przyjmowania darowizn, zapisów i spadków dokonuje Naczelnictwo Związku albo inna umocowana przez nie osoba, przy czym przyjęcie spadku może nastąpić wyłącznie z dobrodziejstwem inwentarza.
4. Zasady prowadzenia gospodarki Związku określają regulaminy uchwalone przez Naczelnictwo.

§ 41³⁷

1. Zasady prowadzenia działalności gospodarczej określa Naczelnictwo.
2. Działalność gospodarcza Związku może być prowadzona wyłącznie w formie spółdzielni, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, spółki akcyjnej, fundacji.

Rozdział IX

Zmiana Statutu i rozwiązanie Związku

§ 42¹

1. 16 Uchwały w sprawie zmiany Statutu, łączenia się z innymi organizacjami i rozwiązania Związku zapadają na Zjeździe ZHR kwalifikowaną większością 2/3 głosów, w obecności minimum połowy uprawnionych do wzięcia w nim udziału.
2. 16 Zjazd ZHR, podejmujący decyzję o rozwiązaniu Związku lub łączeniu się z innymi organizacjami, rozporządza majątkiem Związku.

Załącznik nr 1 do Statutu ZHR

Wszystko co nasze

Tekst - I. Koziński, O. Drahonowska-Małkowska
Muzyka - na melodię pieśni "Na barykadzie"

Marsz, twardo

Wszyst - ko, co na - sze Pol - sce od - da - my,

w niej tyl - ko ży - cie więc i - dziem żyć.

Świ - ty się bie - lą, o - twórz - my bra - my,

roz - kaz wy - da - ny: Wstań! W słoń - ce idź!

Ra - mię pręż, sła - bość krusz, du - cha też, oj -

czy - źnie mi - lej służ! Na jej zew, w bój, czy trud,

pój - dzie rad har - ce - rzy pol - skich ród, har -

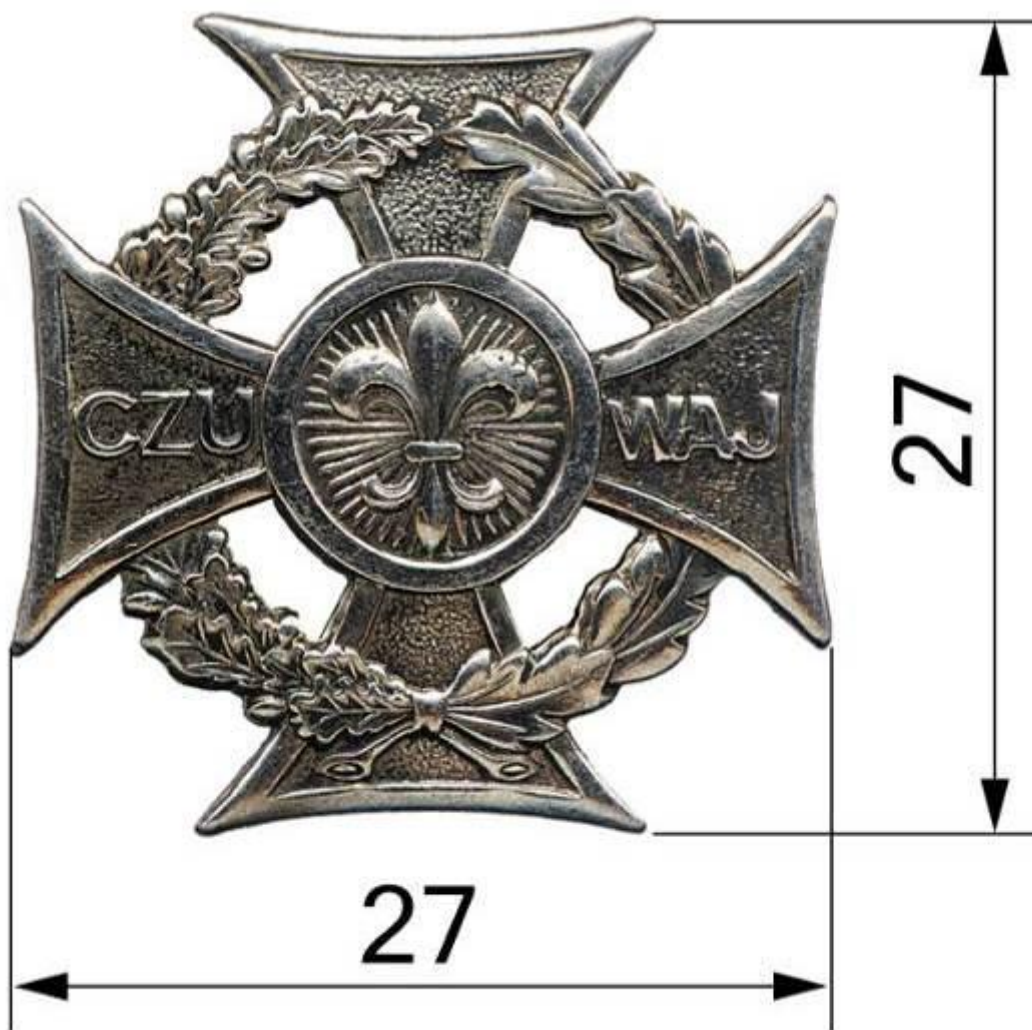
ce - rzy pol - skich ród.

Załącznik nr 2 do Statutu ZHR ¹¹⁰
(wzór i wymiary w milimetrach odznaki Znaczek Zuchowy)

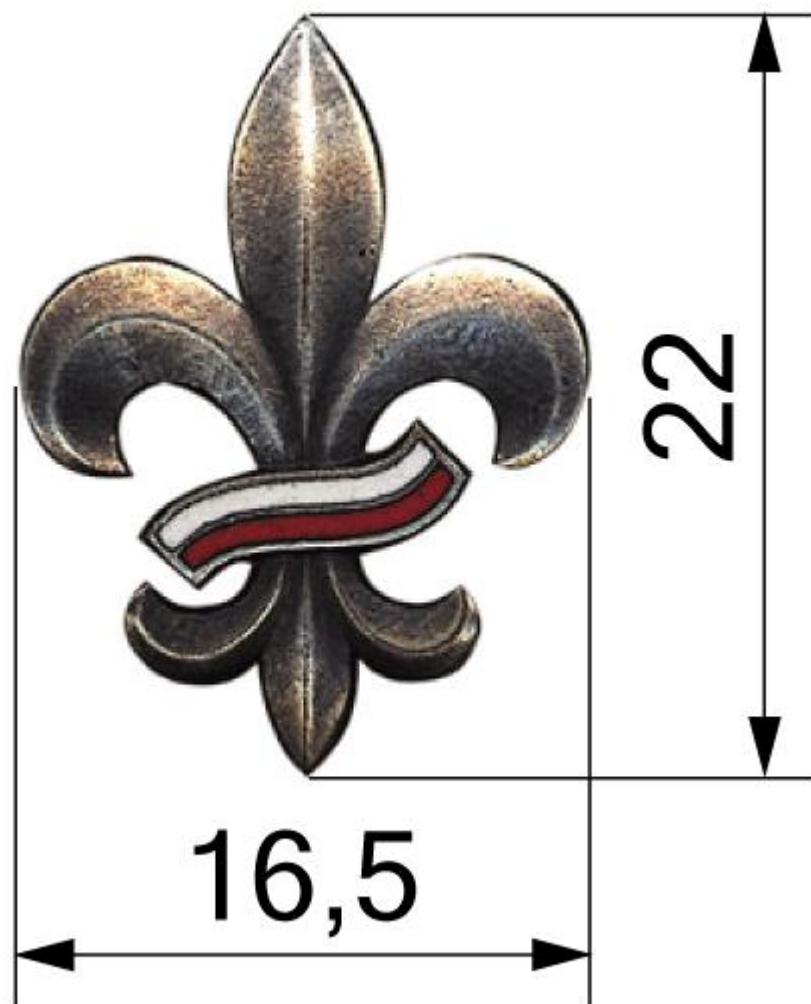

Załącznik nr 3 do Statutu ZHR
(wzór i wymiary w milimetrach odznaki Krzyż Harcerski)

Załącznik nr 4 do Statutu ZHR

(wzór i wymiary w milimetrach odznaki instruktorskiej „Lilijka ZHR”)

(wzór i wymiary w milimetrach odznaki lilijki stosowanej na nakryciu głowy)

Przypisy.

- 1 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę IV Walnego Zjazdu ZHR z dnia 26 lutego 1995 r., zarejestrowanym postanowieniem Sądu Wojewódzkiego w Warszawie z dnia 19 czerwca 1995 r. sygn. akt VII Ns Rej St 416/95; nowa treść w odniesieniu do § 23 wprowadzona zgodnie z przypisem nr 68. Nowa treść § 22 w całości zmieniona uchwałą, o której mowa w przypisie 89.
- 2 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 1 uchwały VI Walnego Zjazdu ZHR z dnia 17 października 1999 r. w sprawie zmiany Statutu ZHR wpisaną do rejestru stowarzyszeń postanowieniem Sądu Okręgowego w Warszawie z dnia 27 marca 2000 r. sygn. akt VII Ns Rej St 1759/99.
- 3 Dodany przez § 1 uchwały VII Zjazdu ZHR z dnia 24 listopada 2001 r. w sprawie zmian w Statucie ZHR wpisaną do Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 9 października 2002 r., sygn. akt Wa XXNsRejKRS 13100/02/327.
- 4 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 3.
- 5 Dodany przez § 1 pkt 2 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 6 Numeracja paragrafu zgodna z § 1 pkt 5 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 7 Nieaktualny (nowa treść § 9 ust. 3 wprowadzona uchwałą, o której mowa w przypisie 102).
- 8 W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 3 lit. a uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 9 W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 3 lit. b uchwały, o której mowa w przypisie 2, zmienionym zgodnie z przypisem nr 65.
- 10 W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 3 lit. c uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 11 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 6 uchwały, o której mowa w przypisie 2.; zmiana zgodnie z przypisem nr 68.
- 12 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 7 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 13 Przez § 1 pkt 8 uchwały, o której mowa w przypisie 2; nowe brzmienie zgodnie z przypisem nr 64.
- 14 Tytuł Rozdziału IV w brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 9 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 15 W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 10 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 16 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 19 uchwały, o której mowa w przypisie 2. Nowa treść § 22 w całości zmieniona uchwałą, o której mowa w przypisie 89.
- 17 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 11 lit a) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 18 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 11 lit b) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 19 Dodany przez § 1 pkt 12 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 20 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 13 lit a) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 21 Dodany przez § 1 pkt 13 lit b) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 22 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 13 lit c) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 23 Dodany przez § 1 pkt 13 lit d) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 24 Dodany przez § 1 pkt 13 lit e) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 25 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 14 lit. a) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 26 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 14 lit. b) uchwały, o której mowa w przypisie 2; nowe brzmienie zgodnie z przypisem nr 67.
- 27 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 14 lit. c) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 28 Dodany przez § 1 pkt 14 lit. d) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 29 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 15 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 30 Nieaktualny (nowa treść § 22 wprowadzona uchwałą, o której mowa w przypisie 89).
- 31 Dodany przez § 1 pkt 17 uchwały, o której mowa w przypisie 2; zmiana zgodnie z przypisem nr 68.
- 32 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 18 lit a) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 33 Dodany przez § 1 pkt 18 lit b) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 34 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 18 lit c) uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 35 W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 20 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 36 W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 21 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 37 W brzmieniu ustalonym przez § 1 pkt 22 uchwały, o której mowa w przypisie 2.
- 38 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 1 uchwały, o której mowa w przypisie 40.
- 39 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 2 uchwały, o której mowa w przypisie 40.
- 40 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę VIII Zjazdu ZHR z dnia 27 marca 2004 r., wpisaną do Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 11 października 2004 r., sygn. akt Wa XXNsRejKRS 17861/4/651.
- 41 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 4 uchwały, o której mowa w przypisie 40.
- 42 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 6 uchwały, o której mowa w przypisie 40; nowe brzmienie zgodnie z przypisem nr 67.
- 43 Nieaktualny (w § 27 treść ust. 8 (uprzednio wykreślonego) dodano uchwałą, o której mowa w przypisie 90).
- 44 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 9 uchwały, o której mowa w przypisie 40.
- 45 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XI IX Zjazdu ZHR z dnia 23 kwietnia 2006 r., wpisaną do Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 12 marca 2007 r., sygn. akt WA.XII NS REJ-KRS/030646/06/335.
- 46 Dodany przez § 1 pkt 1 uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 47 Dodany przez § 1 pkt 2 lit a) uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 48 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 2 lit b) uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 49 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 2 lit c) uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 50 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 2 lit d) uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 51 W brzmieniu wprowadzonym przez § 1 pkt 2 lit e) uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 52 Dodany przez § 1 pkt 3 uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 53 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 4 uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 54 Dodany przez § 1 pkt 5 lit. a) uchwały nr XI IX Zjazdu ZHR z dnia 23 kwietnia 2006 r., wpisany do Krajowego Rejestru Sądowego postanowieniem Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 25 października 2007 r., sygn. akt WA.XII NS REJ-KRS/029012/07/797.
- 55 Ze zmianą wprowadzoną przez § 1 pkt 5 lit. b) uchwały, o której mowa w przypisie 45; nowe brzmienie zgodnie z przypisem nr 69.
- 56 W brzmieniu wprowadzonym przez § 1 pkt 6 uchwały, o której mowa w przypisie 45.
- 57 Dodany przez § 1 pkt 7 uchwały, o której mowa w przypisie 45.

58 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr II X Zjazdu ZHR z dnia 12 kwietnia 2008 r.
59 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr III X Zjazdu ZHR z dnia 12 kwietnia 2008 r.
60 Nieaktualny (nowa treść ust. 8 w § 18 wprowadzona uchwałą, o której mowa w przypisie 105).
61 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr V X Zjazdu ZHR z dnia 12 kwietnia 2008 r.
62 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XI XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
63 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XII XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
64 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XIII XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
65 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XIV XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
66 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XVI XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
67 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XVII XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
68 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XVIII XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
69 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XV XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
70 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XIX XI Zjazdu ZHR z dnia 24 kwietnia 2010 r.
71 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 7 XII Zjazdu ZHR z dnia 21 kwietnia 2012 r.
72 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 2 nadzwyczajnego zjazdu ZHR z dnia 8 września 2012 r.
73 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 71
74 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 71
75 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 2 nadzwyczajnego zjazdu ZHR z dnia 8 września 2012 r.
76 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 8 XI Zjazdu ZHR z dnia 21 kwietnia 2012 r.
77 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 76
78 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 76
79 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 76
80 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 76
81 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 76
82 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę, o której mowa w przypisie 76.
83 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 7 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
84 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 8 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
85 Numeracja zgodnie z brzmieniem uchwały nr 8 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
86 Dodany uchwałą nr 9 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
87 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 10 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
88 Zdanie dodane uchwałą nr 11 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
89 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 12 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
90 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 13 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
91 Dodany uchwałą nr 13 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
92 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 14 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
93 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 15 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
94 Dodany uchwałą nr 16 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
95 Dodany uchwałą nr 17 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
96 Skreślony uchwałą nr 17 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
97 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 18 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
98 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 19 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
99 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 20 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
100 Dodany uchwałą nr 21 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
101 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 22 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
102 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 23 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
103 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 24 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
104 Zdanie pierwsze w brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 24 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
105 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 25 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
106 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 26 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
107 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 27 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
108 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr 28 XIV Zjazdu ZHR z dnia 5 kwietnia 2014 r.
109 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr VII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
110 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr VII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
111 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr VII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
112 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr VII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
113 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr VII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
114 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr VII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
115 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr VIII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
116 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr IX XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
117 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr X XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
118 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XI XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
119 Skreślony uchwałą nr XI XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
120 Dodany uchwałą nr XII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
121 Dodany uchwałą nr XIII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
122 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XIV XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
123 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XV XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
124 W brzmieniu ustalonym przez uchwałę nr XVI XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.
125 Dodany uchwałą nr XVII XV Zjazdu ZHR z dnia 2 kwietnia 2016 r.